

www.gofin.pl

ZESZYTY METODYCZNE RACHUNKOWOŚCI DODATEK

20.11.2017 r.

ISSN 2449-9226

Dodatek nr

15

ODPISY AKTUALIZUJĄCE WARTOŚĆ SKŁADNIKÓW MAJĄTKU TRWAŁEGO I OBROTOWEGO

I. ODPISY AKTUALIZUJĄCE WARTOŚĆ AKTYWÓW TRWAŁYCH ..str. 2

1. Przesłanki trwałej utraty wartości środków trwałych i zasady ewidencji odpisów aktualizujących.....str. 2
2. Aktualizacja wartości środka trwałego na dzień bilansowy i skutki jego sprzedaży.. str. 5
3. Koszty niezrealizowanego projektu budowlanegostr. 8
4. Wartość posiadanych udziałów spółki z o.o., w której obniżono kapitał zakładowy.. str. 9
5. Wycena bilansowa wartości niematerialnych i prawnychstr. 10
6. Sprzedaż udziałów objętych aktualizacjąstr. 12

II. ODPISY AKTUALIZUJĄCE WARTOŚĆ ZAPASÓW.....str. 13

1. Podstawowe zasady tworzenia odpisów aktualizujących wartość rzeczowych aktywów obrotowych.....str. 13
2. Ustalenie wartości materiałów w związku z brakiem przydatności gospodarczej...str. 15
3. Pózezonowa obniżka cen towarów objętych ewidencją wartościowąstr. 17
4. Czy ustalając zmianę stanu produktów uwzględnia się odpis aktualizujący wartość wyrobów gotowych?str. 19
5. Odpis aktualizujący wartość produkcji w toku.....str. 22
6. Sprzedaż towarów objętych odpisem aktualizującymstr. 23
7. Przecena wyrobów do poziomu ceny sprzedaży netto.....str. 24

III. ODPISY AKTUALIZUJĄCE WARTOŚĆ NALEŻNOŚCIstr. 25

1. Utrata wartości należności oraz zasady ewidencji odpisów aktualizującychstr. 25
2. Aktualizacja należności dochodzonych na drodze sądowej.....str. 29
3. Spisanie nieściągalnej wierzytelności objętej odpisemstr. 30
4. Odpisy aktualizujące dokonywane w ciężar kosztów finansowychstr. 31
5. Odpisanie należności nieściągalnej wyrażonej w walucie obcej.....str. 32
6. Czy prawdopodobieństwo spłaty należności z tytułu pożyczki upoważnia do odwrócenia odpisu aktualizującego?str. 34
7. Tworzenie globalnych odpisów aktualizujących.....str. 35

Podstawowe akty prawne, na których oparto wyjaśnienia zawarte w niniejszej publikacji, to:

- ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2016 r. poz. 1047 ze zm.), dalej zwana ustawą o rachunkowości,
- Krajowy Standard Rachunkowości nr 4 „Utrata wartości aktywów”, stanowiący załącznik do uchwały nr 2/12 Komitetu Standardów Rachunkowości z 14 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Min. Fin. poz. 15), dalej zwany KSR nr 4.

I. ODPISY AKTUALIZUJĄCE WARTOŚĆ AKTYWÓW TRWAŁYCH

1. Przestanki trwałej utraty wartości środków trwałych i zasady ewidencji odpisów aktualizujących

Trwała utrata wartości składników majątku w świetle ustawy o rachunkowości

Na podstawie art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości, trwała utrata wartości ma miejsce wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Przy czym przewidywana wartość korzyści ekonomicznych danego składnika aktywów to jego potencjał do przyczyniania się (bezpośrednio lub pośrednio) do wpływu środków pieniężnych.

Jeśli wartość księgowa składnika aktywów jest wyższa niż przewidywane korzyści ekonomiczne z niego płynące, to oznacza, że całkowicie lub częściowo utracił on zdolność do przynoszenia korzyści ekonomicznych. Taka sytuacja upoważnia jednostkę do dokonania odpisu aktualizującego, który doprowadzi wartość tego składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do jego ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku, do ustalonej w inny sposób wartości godziwej.

Za cenę (wartość) sprzedaży netto składnika aktywów przyjmuje się możliwą do uzyskania na dzień bilansowy cenę jego sprzedaży, bez VAT i podatku akcyzowego, pomniejszoną o rabaty, opusty i inne podobne zmniejszenia oraz koszty związane z przystosowaniem składnika aktywów do sprzedaży i dokonaniem tej sprzedaży, a powiększoną o należną dotację przedmiotową (por. art. 28 ust. 5 ustawy o rachunkowości). Z kolei za wartość godziwą przyjmuje się kwotę, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, niepowiązanymi ze sobą stronami (por. art. 28 ust. 6 ww. ustawy).

Trwała utrata wartości użytkowej dotyczy przede wszystkim takich aktywów jak: rzeczowe składniki majątku trwałego, zapasy towarów, produktów, materiałów czy należności.

W przypadku środków trwałych – w myśl art. 32 ust. 4 ustawy o rachunkowości – trwałą utratę wartości mogą spowodować zmiana technologii produkcji, przeznaczenie do likwidacji, wycofanie z używania, np. na skutek nieopłacalności dalszej eksploatacji (wysokie koszty utrzymania przy niskiej wydajności), braku części zamiennych, czy braku zamówień, do których środek trwały był używany oraz inne przyczyny (np. fizyczne uszkodzenie).

Odpisu aktualizującego dokonuje się odpowiednio do stopnia utraty wartości danego składnika, urealnając w ten sposób (pomniejszając) w bilansie i księgach jego wartość. Zwracamy przy tym uwagę, że aktualizacji wyceny środków trwałych, ze względu na przyczyny wymienione w art. 32 ust. 4 ustawy o rachunkowości, można dokonywać w ciągu roku w razie wystąpienia opisanych przyczyn. Niemniej jednak jednostka zobowiązana jest dokonać oceny i aktualizacji tych składników obowiązkowo na dzień bilansowy, przy okazji wyceny na ten dzień aktywów w celu sporządzenia sprawozdania finansowego.

Nie ma konieczności dokonywania odpisów aktualizujących w przypadkach, gdy wartość księgowa środków trwałych jest wprawdzie wyższa od ich przewidywanej ceny sprzedaży netto, jednak środki te nadal znajdują się w użytkowaniu i jednocześnie nie zachodzą okoliczności opisane w art. 32 ust. 4 ustawy o rachunkowości. Ponadto, nie dokonuje się odpisów aktualizujących od środków trwałych, których wartość księgowa jest niższa od ich przewidywanej ceny sprzedaży netto.

Procedury ustalania utraty wartości aktywów i odpisów aktualizujących w świetle KSR nr 4

KSR nr 4 zawiera szczegółowe wskazówki przeprowadzania oceny utraty wartości aktywów i zasady tworzenia odpisów aktualizujących ich wartość. Zgodnie z pkt 4.1 tego standardu, nie rzadziej niż na każdy dzień bilansowy jednostka ustala, czy zachodzi potrzeba przeprowadzenia procedury ustalania odpisu aktualizującego wycenę aktywów spowodowanego utratą przez nie wartości – zarówno w odniesieniu do aktywów wykorzystywanych do działalności operacyjnej, jak i inwestycji, bez względu na to, czy są one dostępne do użytkowania (tzn. gotowe, przystosowane już do użytkowania), czy jeszcze nie. Pomocne w tym sprawdzeniu jest badanie okoliczności ustalanych na podstawie zewnętrznych i wewnętrznych źródeł informacji. Informacje te służą ocenie konieczności dokonania odpisu aktualizującego.

Krajowe Standardy Rachunkowości,
w tym KSR nr 4, dostępne są
w serwisie www.przepisy.gofin.pl

Przykładowe kwestie, które należy rozpatrywać w ramach analizowania danych pochodzących	
z zewnątrz firmy	z wewnętrznych źródeł
– czy utrata wartości rynkowej poszczególnych składników aktywów, jaka nastąpiła w ciągu okresu sprawozdawczego, jest znacznie wyższa od utraty, której można było się spodziewać w wyniku upływu czasu i zwykłego użytkowania? – czy w ciągu okresu sprawozdawczego nastąpiły lub w niedalekiej przyszłości nastąpią znaczne, niekorzystne dla jednostki, zmiany o charakterze technologicznym, rynkowym, gospodarczym lub prawnym w otoczeniu, w którym jednostka prowadzi działalność lub też na rynkach, do obsługi których aktywa jednostki są wykorzystywane? – czy w ciągu okresu sprawozdawczego nastąpił wzrost rynkowych stóp procentowych lub innych rynkowych stóp zwrotu z inwestycji i czy prawdopodobne jest, że wzrost ten wpłynie na stopę dyskontową stosowaną do wyliczenia wartości użytkowej danego składnika aktywów i istotnie obniży teraźniejszą wartość spodziewanych korzyści ekonomicznych netto z tego składnika?	– czy w ciągu okresu sprawozdawczego nastąpiły lub prawdopodobne jest, że w niedalekiej przyszłości nastąpią, znaczne, niekorzystne dla jednostki, zmiany dotyczące zakresu lub sposobu, w jaki wszystkie lub tylko niektóre składniki aktywów są, lub – zgodnie z oczekiwaniami – będą użytkowane? – czy jednostka zamierza zaniechać lub restrukturyzować działalność, do której są wykorzystywane określone składniki aktywów, czy zamierza zbyć lub zlikwidować jakieś składniki aktywów przed uprzednio przewidywanym terminem? – czy istnieją dowody świadczące o tym, że ekonomiczne skutki wykorzystania jakichś składników aktywów są, lub w przyszłości będą, gorsze od oczekiwanych?

Jeśli jednostka stwierdzi, że na dzień bilansowy nie występuje żadna z przesłanek wskazujących na potrzebę przeprowadzenia procedury aktualizacji wyceny aktywów,

to wycenia je w ich wartości netto wynikającej z ksiąg rachunkowych. Natomiast gdy okaże się, że występuje przynajmniej jedna z powyższych przesłanek, ustalić należy czy nastąpiła utrata wartości aktywów. W tym celu porównuje się wartość przyszłych korzyści ekonomicznych z danego obiektu z jego wartością wynikającą z ksiąg rachunkowych. Wartość przyszłych korzyści ekonomicznych odpowiada przy tym wartości handlowej (cenie sprzedaży netto lub w przypadku jej braku – wartości godziwej) lub wartości użytkowej (wartości zdyskontowanych przepływów pieniężnych netto z obiektu ustalonej przy założeniu dalszego jego wykorzystywania).

W sytuacji gdy wartość przyszłych korzyści ekonomicznych jest niższa od wartości obiektu wynikającej z ksiąg rachunkowych, nastąpiła utrata wartości, co uzasadnia dokonanie odpisu aktualizującego jego wartość (w wysokości różnicy między wyższą wartością księgową netto a niższą wartością przyszłych korzyści ekonomicznych). W przeciwnym wypadku – tzn. gdy wartość księgowa jest niższa od wartości przyszłych korzyści ekonomicznych – potrzeba aktualizacji nie wystąpi.

Ewidencja księgowa odpisów z tytułu trwałej utraty wartości środka trwałego

W świetle art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy o rachunkowości, odpisy aktualizujące z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych, zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych. W księgach rachunkowych można je więc ujmować zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 07-4** „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”.

Przykład

I. Założenia:

1. Jednostka zmniejszyła rozmiary prowadzonej działalności gospodarczej i przewiduje, że w przyszłym roku jedno urządzenie techniczne (środek trwały) wycofa z używania i przeznaczy do sprzedaży. Wartość początkowa tego urządzenia wynosi: 32.000 zł, a dotychczasowe umorzenie: 25.000 zł.
2. Według oceny służb technicznych wartość rynkowa urządzenia, po uwzględnieniu okresu używania, wynosi: 1.000 zł. Jednostka dokonała odpisu aktualizującego na kwotę: 32.000 zł – 25.000 zł – 1.000 zł = 6.000 zł.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – odpis z tytułu trwałej utraty wartości środka trwałego	6.000 zł	76-1	07-4

III. Księgowania:

Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”		Konto 07-4 „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”	
(1)	6.000	6.000	(1)

Uwaga: Odpisy dokonywane w związku z trwałą utratą wartości w odniesieniu do środków trwałych, które podlegały aktualizacji według stanu na dzień 1 stycznia 1995 r., ujmuje się w księgach rachunkowych w sposób określony w art. 32 ust. 5 ustawy o rachunkowości. W myśl tego przepisu, odpisy te zmniejszają w pierwszej kolejności odniesione na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny różnice spowodowane aktualizacją wyceny. Natomiast, gdyby odpis z tytułu trwałej utraty wartości był wyższy od różnicy z aktualizacji wyceny, to nadwyżka obciąża pozostałe koszty operacyjne.

Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych, których wartość podlegała aktualizacji na podstawie odrębnych przepisów, ujmuje się w księgach rachunkowych, zapisem:

- 1) do wysokości skutków netto urzędowego przeszacowania odniesionego na kapitał:
 - **Wn konto 81-3** „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”,
 - **Ma konto 07-4** „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”,
- 2) ewentualna nadwyżka odpisu z tytułu trwałej utraty wartości nad kwotą z poz. 1:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
 - **Ma konto 07-4** „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”.

W razie ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość danego środka trwałego – na podstawie art. 35c ustawy o rachunkowości – równowartość całości lub odpowiedniej części tego odpisu zwiększa wartość środków trwałych, podlegając równocześnie zaliczeniu do pozostałych przychodów operacyjnych, zapisem: **Wn konto 07-4, Ma konto 76-0**.

Przy czym, jeżeli przywrócenie wartości dotyczy środków trwałych, których wartość była uprzednio zaktualizowana – to o równowartość wzrostu wartości zwiększa się w pierwszej kolejności kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny środków trwałych do wysokości uprzedniej aktualizacji wyceny (zapisem: **Wn konto 07-4, Ma konto 81-3**), a ewentualną nadwyżkę odnosi się na pozostałe przychody operacyjne (zapisem: **Wn konto 07-4, Ma konto 76-0**).

2. Aktualizacja wartości środka trwałego na dzień bilansowy i skutki jego sprzedaży

W związku ze spadkiem ilości zamówień w ostatnim miesiącu roku obrotowego, podjęliśmy decyzję o sprzedaży w roku następnym budynku produkcyjnego objętego urzędowym przeszacowaniem z 1995 r. Na dzień bilansowy przewidywana cena sprzedaży netto tej nieruchomości była dużo niższa od wartości figurującej w księgach. Dokonaliśmy w związku z tym odpisu z tytułu trwałej utraty wartości tego środka trwałego. Czy odpis ten powinniśmy ująć w korespondencji z kapitałem z aktualizacji wyceny? Jak zaksięgować sprzedaż tego środka trwałego oraz rozwiązanie odpisu aktualizującego?

W świetle art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości, środki trwałe wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej (po aktualizacji wyceny środków trwałych), pomniejszonych o:

- odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe,
- odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

Istnieje zatem obowiązek wyceny środków trwałych figurujących w ewidencji bilansowej i wykazywania w bilansie jednostki w wartościach netto, czyli w wartościach początkowych, w jakich figurują w tej ewidencji, a więc w cenach nabycia, kosztach wytworzenia lub w wartościach przeszacowanych w związku z aktualizacją wyceny, pomniejszonych o dokonane odpisy (amortyzacyjne i z tytułu trwałej utraty wartości).

Z pytania wynika, że jednostka dokonała na dzień bilansowy odpisu aktualizującego wartość środka trwałego (budynku produkcyjnego) ze względu na planowaną sprzedaż w następnym roku obrotowym po cenie sprzedaży dużo niższej od jego wartości księgowej. Takie postępowanie jest zgodne z zapisami art. 28 ust. 7 oraz art. 32 ust. 4 ustawy o rachunkowości. Jeżeli bowiem w momencie sporządzania sprawozdania finansowego jednostka wie, że dany składnik majątku jest lub będzie nieprzydatny i wobec tego zostanie zbyty po cenie niższej niż jego wartość księgowa, to jest to powód dokonania odpisu aktualizującego.

Generalnie ewidencja księgowa odpisu z tytułu trwałej utraty wartości środka trwałego może przebiegać zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 07-4** „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”.

W przypadku gdy wartość środka trwałego była uprzednio aktualizowana, a jej skutki odniesiono na dobro kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny, odpis taki zmniejsza w pierwszej kolejności różnicę z aktualizacji wykazaną w powyższym kapitale. Natomiast jeśli odpis z tytułu trwałej utraty wartości był wyższy od różnicy z aktualizacji wyceny, to nadwyżka obciąża pozostałe koszty operacyjne. W takim przypadku odpisy z tytułu trwałej utraty wartości ujmują się w księgach rachunkowych, zapisem:

- 1) do wysokości skutków netto urzędowego przeszacowania odniesionego na kapitał:
 - **Wn konto 81-3** „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”,
 - **Ma konto 07-4** „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”,
- 2) ewentualna nadwyżka odpisu z tytułu trwałej utraty wartości nad kwotą z poz. 1:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
 - **Ma konto 07-4** „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”.

Jeśli ustanie przyczyna, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość danego środka trwałego, to równowartość całości lub odpowiedniej części tego odpisu zalicza się – na podstawie art. 35c ustawy o rachunkowości – do pozostałych przychodów operacyjnych. Odwrócenia odpisu dokonanego od środka trwałego objętego aktualizacją wyceny na podstawie odrębnych przepisów, do wysokości odniesionej uprzednio na zmniejszenie kapitału z aktualizacji wyceny, dokonuje się zapisem: **Wn konto 07-4, Ma konto 81-3**.

Naszym zdaniem sprzedaż nie powoduje ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość danego środka trwałego, gdyż jest to zdarzenie gospodarcze o innym charakterze – skutkujące koniecznością wyksięgowania tego środka trwałego z ewidencji w sposób przedstawiony na przykładzie liczbowym. Tak więc w tym przypadku nie dokonuje się rozwiązania odpisu aktualizującego.

Przykład

I. Założenia:

1. Jednostka posiada w ewidencji budynek produkcyjny nabyty przed 1989 r. o wartości księgowej: 162.000 zł i dotychczasowym umorzeniu wynoszącym: 58.000 zł.
2. Na 1 stycznia 1995 r. obiekt ten został zaktualizowany na podstawie rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 stycznia 1995 r. w sprawie amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, a także aktualizacji wyceny środków trwałych (Dz. U. nr 7, poz. 34 ze zm.). Po stronie Ma konta 81-3 z tytułu tej aktualizacji widnieje kwota: 52.000 zł.

3. W związku ze spadkiem ilości zamówień jednostka w ostatnim miesiącu roku obrotowego podjęła decyzję o sprzedaży tego środka trwałego w roku następnym. Cenę sprzedaży netto nieruchomości na dzień bilansowy oszacowano na kwotę: 15.000 zł, na podstawie wstępnie złożonych ofert kupna. W związku z tym dokonano odpisu aktualizującego z tytułu trwałej utraty wartości środka trwałego.
4. Ustalenie kwoty odpisu aktualizującego na dzień bilansowy:
 - a) wartość netto nieruchomości zabudowanej: $162.000 \text{ zł} - 58.000 \text{ zł} = 104.000 \text{ zł}$,
 - b) odpis z tytułu trwałej utraty wartości: $104.000 \text{ zł} - 15.000 \text{ zł} = 89.000 \text{ zł}$.
5. W marcu następnego roku obrotowego sprzedano nieruchomość za kwotę: 15.000 zł, w związku z czym wyksięgowano ją z ewidencji bilansowej.
6. Do marca jednostka dokonała odpisów amortyzacyjnych na kwotę: $162.000 \text{ zł} \times 1,5\% = 2.430 \text{ zł}$; $2.430 \text{ zł} : 12 \text{ m-cy} \times 3 \text{ m-ce} = 607,50 \text{ zł}$.
7. Jednostka koszty działalności operacyjnej gromadzi wyłącznie na kontach zespołu 4.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
A. Zapisy w księgach bieżącego roku obrotowego			
1. PK – zarachowanie na dzień bilansowy odpisu z tytułu trwałej utraty wartości środka trwałego:			
a) odpis z tytułu trwałej utraty wartości nieruchomości zabudowanej	89.000,00 zł		07-4
b) zarachowanie odpisu do wysokości różnicy z aktualizacji wyceny odniesionej na kapitał w 1995 r.	52.000,00 zł	81-3	
c) zarachowanie nadwyżki odpisu nad różnicami z aktualizacji wyceny do pozostałych kosztów operacyjnych	37.000,00 zł	76-1	
B. Zapisy w księgach następnego roku obrotowego			
1. PK – odpisy amortyzacyjne (dla uproszczenia za okres od stycznia do marca)	607,50 zł	40-0	07-1
2. LT – wyksięgowanie z ewidencji bilansowej sprzedanej nieruchomości:			
a) wartość początkowa	162.000,00 zł		01
b) dotychczasowe odpisy amortyzacyjne	58.607,50 zł	07-1	
c) odpis z tytułu trwałej utraty wartości	89.000,00 zł	07-4	
d) wartość nieumorzona	14.392,50 zł	76-1	
3. FS – sprzedaż nieruchomości (pominięto kwestię VAT)	15.000,00 zł	24	76-0

III. Księgowania:

A. Zapisy w księgach bieżącego roku obrotowego

Konto 01 „Środki trwałe”	Konto 07-1 „Odpisy umorzeniowe środków trwałych”	Konto 07-4 „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”
(S.p.) 162.000,00	58.000,00 (S.p.)	89.000,00 (1a)
Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”	Konto 81-3 „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”	
(1c) 37.000,00	(1b) 52.000,00 52.000,00 (S.p.)	

Konto 01 „Środki trwałe”		Konto 07-1 „Odpisy umorzeniowe środków trwałych”		Konto 07-4 „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych”	
(S.p.) 162.000,00	162.000,00 (2a)	(2b) 58.607,50	58.000,00 (S.p.) 607,50 (1)	(2c) 89.000,00	89.000,00 (S.p.)
Konto 40-0 „Amortyzacja”		Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”		Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”	
(1) 607,50		(2d) 14.392,50		(3) 15.000,00	
Konto 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”					
	15.000,00 (3)				

Spółka z o.o. cztery lata temu planowała dokonać modernizacji budynku, co wymagało opracowania stosownego projektu dotyczącego przebudowy. Do chwili obecnej nie podjęta żadnych prac i prawdopodobnie ich nie podejmie w najbliższym czasie. Czy czasowe wstrzymanie prowadzonej budowy środka trwałego rodzi konieczność utworzenia odpisu aktualizującego?

W myśl art. 3 ust. 1 pkt 16 ustawy o rachunkowości, środki trwałe w okresie ich budowy, montażu lub ulepszenia już istniejącego środka trwałego stanowią środki trwałe w budowie. W księgach rachunkowych figurują one na koncie 08 „Środki trwałe w budowie”.

Koszty ulepszenia (tu: modernizacji) obejmują m.in. wydatki poniesione na dokumentację projektową. Tak więc do czasu podjęcia ostatecznej decyzji co do kontynuowania modernizacji wydatek na zakup usług projektowych powinien pozostawać na koncie 08.

Jeśli jednostka podjęła decyzję o czasowym wstrzymaniu modernizacji środka trwałego, zakładając jednocześnie, że w przyszłości dokończy tę przebudowę, to koszty zgromadzone na koncie 08 „Środki trwałe w budowie” może pozostawić na tym koncie. W przypadku jednak gdy prace są dłużej wstrzymywane, wskazane jest dokonanie w odpowiedniej wysokości odpisu aktualizującego.

Przepis art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości stanowi, że gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub całości przewidywanych korzyści ekonomicznych, uzasadnia to dokonanie w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych odpisu aktualizującego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych. W przypadku środków trwałych w budowie odpisu tego można dokonać, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 08** „Środki trwałe w budowie”

(w analityce: Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych w budowie).

Odpis aktualizujący dotyczy także dokumentacji, pozwolenia itp., których wykorzystania z uwagi np. na brak środków czy niecelowość modernizacji nie przewiduje się w najbliższych latach.

Jeżeli za jakiś czas utworzony odpis okaże się zbędny (w związku z ustaniem przyczyny, dla której został utworzony), kwotę odwróconego odpisu zalicza się do pozostałych przychodów operacyjnych, zapisem:

- **Wn konto 08** „Środki trwałe w budowie”
(w analityce: Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych w budowie),
- **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne”.

Przykład

I. Założenia:

1. Jednostka w 2014 r. planowała modernizację budynku i w związku z tym zleciła wykonanie projektu dotyczącego tej przebudowy. Koszt tego projektu wyniósł: 5.000 zł. Jednak z powodu okresowych trudności finansowych podjęła decyzję o wstrzymaniu tej modernizacji.
2. W 2017 r. jednostka stwierdziła, że istnieje duże prawdopodobieństwo, że nie zrealizuje tego zamierzenia, w związku z tym dokonała odpisu aktualizującego wartość składnika aktywów w postaci środka trwałego w budowie.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – odpis aktualizujący wartość środka trwałego w budowie	5.000 zł	76-1	08

III. Księgowania:

Konto 08 „Środki trwałe w budowie”
(w analityce: Modernizacja budynku)

(S.p.)

5.000

Konto 08 „Środki trwałe w budowie”
(w analityce: Odpisy aktualizujące
wartość środków trwałych
w budowie)

5.000

(1)

Konto 76-1 „Pozostałe koszty
operacyjne” (w analityce:
Aktualizacja wartości aktywów
niefinansowych)

(1)

5.000

4. Wartość posiadanych udziałów spółki z o.o., w której obniżono kapitał zakładowy

Spółka z o.o., w której posiadamy udziały, rozważa obniżenie kapitału podstawowego w wyniku umorzenia udziałów lub zmniejszenia wartości nominalnej udziałów. Jak w księgach rachunkowych ująć obniżenie wartości kapitału podstawowego spółki, której jesteśmy udziałowcem?

Zdarzenie polegające na obniżeniu kapitału podstawowego spółki z o.o. podlega ewidencji w księgach jej udziałowca wyłącznie wtedy, gdy obniżenie kapitału podstawowego następuje w wyniku umorzenia udziałów posiadanych przez tego udziałowca. Natomiast obniżenie kapitału podstawowego spółki w drodze zmniejszenia wartości nominalnej udziałów nie podlega ewidencji w księgach jej udziałowca. W takiej sytuacji mogą jednak zachodzić przesłanki do dokonania odpisu aktualizującego z tytułu trwałej utraty wartości posiadanych udziałów.

W myśl art. 28 ust. 1 pkt 3 ustawy o rachunkowości, udziały w innych jednostkach wycenia się według cen nabycia pomniejszonych o odpisy spowodowane trwałą utratą ich wartości. Cena nabycia udziałów może się zaś różnić od ich wartości nominalnej. Dlatego ob-

niżenie kapitału spółki, w której udziały posiada pytająca jednostka, w drodze zmniejszenia wartości nominalnej udziałów nie powoduje automatycznie korekty ceny nabycia tych udziałów. Zaewidencjonowana na koncie 03 „Długoterminowe aktywa finansowe” lub 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” wartość udziałów nie podlega zmniejszeniu.

W takiej sytuacji należałoby jednak poddać analizie realną wartość posiadanych przez jednostkę udziałów w celu stwierdzenia, czy nie nastąpiła trwała utrata ich wartości.

Przypomnijmy, iż w świetle art. 28 ust. 7 ww. ustawy, trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej.

Jednostka powinna ustalić sama czy doszło do trwałej utraty wartości posiadanych przez nią udziałów. W tym celu może dokonać oceny rentowności jednostki, w której posiada przedmiotowe udziały. Utratę wartości udziałów można ustalać i ujmować w księgach rachunkowych tylko wówczas, gdy obniżenie rentowności ma charakter trwałości w kolejnych, następujących po sobie latach. Tylko pewne i wiarygodne dane o sytuacji finansowej i rentowności działalności jednostki można przyjąć jako podstawę ustalenia i ujęcia w księgach rachunkowych inwestora trwałej utraty wartości. Na trwałą utratę wartości udziałów w danej jednostce mogą mieć wpływ zjawiska niekorzystne, takie jak straty bilansowe, pogorszenie stanu finansowego, niezdolność do wypracowywania zysku, obniżenie kapitału zakładowego, które wystąpiły co najmniej w dwóch kolejno następujących po sobie latach obrotowych. O trwałej utracie wartości posiadanych w innej spółce udziałów może też świadczyć np. postawienie tej spółki w stan likwidacji bądź upadłości.

W przypadku stwierdzenia trwałej utraty wartości posiadanych przez jednostkę udziałów wskazane jest dokonać odpisu aktualizującego wartość tych aktywów. Odpisy te dokonywane są w ciężar kosztów finansowych, zapisem:

- 1) w przypadku udziałów zaliczonych do inwestycji długoterminowych:
 - **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 03-5** „Odpisy aktualizujące długoterminowe aktywa finansowe”,
- 2) w przypadku udziałów zaliczonych do inwestycji krótkoterminowych:
 - **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 14-5** „Odpisy aktualizujące krótkoterminowe aktywa finansowe”.

Przy ustalaniu odpisów aktualizujących udziały w innej jednostce i analizowaniu przyczyn trwałej utraty wartości można skorzystać z wytycznych określonych w KSR nr 4.

5. Wycena bilansowa wartości niematerialnych i prawnych

Czy od wartości niematerialnych i prawnych dokonuje się odpisów aktualizujących? Jeśli tak, to w jaki sposób księguje się takie odpisy?

Wartości niematerialne i prawne wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy z uwzględnieniem art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości, tzn. według cen nabycia lub kosztów wytworzenia (dotyczy kosztów zakończonych prac rozwojowych) pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

W myśl art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości, trwała utrata wartości ma miejsce wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik akty-

wów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Trwałą utratę wartości mogą spowodować zmiana technologii produkcji, przeznaczenie do likwidacji oraz wycofanie z użytkowania lub inne przyczyny (por. art. 32 ust. 4 ustawy o rachunkowości).

Odpisu aktualizującego dokonuje się odpowiednio do stopnia utraty wartości danego składnika, urealnijając w ten sposób (pomniejszając) w bilansie i księgach rachunkowych jego wartość, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 07-5** „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości wartości niematerialnych i prawnych”.

Natomiast w przypadku, gdy figurujący w ewidencji bilansowej składnik wartości niematerialnych i prawnych przestał już przynosić jednostce korzyści, na przykład prawo autorskie wygasło, czy program komputerowy nie jest już wykorzystywany przez jednostkę, to nie później niż na dzień bilansowy spisuje się jego wartość pomniejszoną o dokonane dotychczas odpisy amortyzacyjne, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 02** „Wartości niematerialne i prawne”.

Przykład

I. Założenia:

1. Na dzień bilansowy spółka z o.o. posiadała prawo do znaku towarowego o wartości początkowej w cenie nabycia: 21.000 zł. Dotychczasowe odpisy amortyzacyjne wynosiły: 9.500 zł.
2. Jednostka oszacowała, iż wartość użytkowa znaku towarowego wynosi: 6.000 zł, tj. poniżej jego wartości księgowej. W związku z tym dokonała częściowego odpisu z tytułu utraty wartości znaku towarowego w wysokości: 21.000 zł – 9.500 zł – 6.000 zł = 5.500 zł.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – odpis z tytułu trwałej utraty wartości znaku towarowego	5.500 zł	76-1	07-5

III. Księgowania:

Konto 02 „Wartości niematerialne i prawne”		Konto 07-5 „Odpisy umorzeniowe wartości niematerialnych i prawnych”		Konto 07-5 „Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości wartości niematerialnych i prawnych”	
(S.p.)	21.000		9.500 (S.p.)		5.500 (1)
Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”					
(1)	5.500				

Uwaga: W aktywach bilansu jednostka wykaże kwotę: 21.000 zł – 9.500 zł – 5.500 zł = 6.000 zł.

6. Sprzedaż udziałów objętych aktualizacją

Nasza firma sprzedała udziały w spółce z o.o., na które w poprzednich latach dokonała odpisu aktualizującego. Jak zaksięgować sprzedaż takich udziałów?

Z tytułu sprzedaży udziałów posiadanych w innych jednostkach sprzedawca uzyskuje przychód, który zalicza w księgach rachunkowych do przychodów finansowych. Z kolei wartość sprzedanych udziałów w cenie nabycia ujmuje na koncie przeznaczonym do ewidencji kosztów finansowych.

Sprzedaży udziałów posiadanych w innej jednostce towarzyszą następujące zapisy w księgach rachunkowych:

- 1) przychód uzyskany z tytułu sprzedaży udziałów (na podstawie umowy sprzedaży udziałów z podpisami notarialnie poświadczonymi):
 - **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący” lub 24 „Pozostałe rozrachunki”,
 - **Ma konto 75-0** „Przychody finansowe”,
- 2) wartość sprzedanych udziałów w cenie nabycia:
 - **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 03** „Długoterminowe aktywa finansowe” lub 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe”.

Na koncie 75-1 ewidencjonuje się również koszty związane ze zbyciem udziałów, obciążające sprzedawcę. Do kosztów tych należą m.in. opłaty notarialne oraz koszty wyceny udziałów (w sytuacji gdy jednostka dokonała ich wyceny dla potrzeb ustalenia ceny sprzedaży).

W przypadku sprzedaży udziałów, na które uprzednio dokonano odpisu aktualizującego, równolegle do wyksięgowania wartości sprzedanych udziałów w cenie nabycia wyksięgowuje się dokonany uprzednio odpis aktualizujący z tytułu trwałej utraty wartości. Odbywa się to zapisem:

- **Wn konto 03-5** „Odpisy aktualizujące długoterminowe aktywa finansowe” lub 14-5 „Odpisy aktualizujące krótkoterminowe aktywa finansowe”,
- **Ma konto 75-1** „Koszty finansowe”.

Można również do kosztów finansowych zarachować jedynie różnicę pomiędzy wartością udziałów w cenie ich nabycia a zarachowanym odpisem aktualizującym. Dokonuje się tego w następujący sposób:

- 1) rozchód udziałów w cenie ich nabycia:
 - **Ma konto 03** „Długoterminowe aktywa finansowe” lub 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe”,
- 2) wyksięgowanie odpisu aktualizującego z tytułu trwałej utraty wartości:
 - **Wn konto 03-5** „Odpisy aktualizujące długoterminowe aktywa finansowe” lub 14-5 „Odpisy aktualizujące krótkoterminowe aktywa finansowe”,
- 3) różnica (poz. 1 – 2):
 - **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”.

Przykład

I. Założenia:

1. Spółka „A” posiada w spółce z o.o. „B” udziały o wartości w cenie nabycia: 20.000 zł, które zakwalifikowała do długoterminowych aktywów finansowych. W 2016 r., w związku z postawieniem spółki „B” w stan upadłości, spółka „A” dokonała odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości posiadanych udziałów na kwotę: 16.000 zł.
2. W 2017 r. spółka „A” sprzedała całość udziałów w spółce „B” za kwotę: 3.000 zł.

3. Rachunek zysków i strat spółka „A” sporządza według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości w wariantcie porównawczym.

4. Na potrzeby przykładu zakłada się, że w jednostce nie wystąpiły inne operacje gospodarcze, a wynik finansowy netto za rok obrotowy wyniesie: – 1.000 zł (strata).

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. Przychód ze sprzedaży udziałów (na podstawie umowy sprzedaży)	3.000 zł	24	75-0
2. PK – wyksięgowanie sprzedanych udziałów z ewidencji bilansowej:			03
a) rozchód udziałów w cenie nabycia	20.000 zł		
b) wyksięgowanie odpisu aktualizującego	16.000 zł	03-5	
c) różnica (poz. 2a – 2b)	4.000 zł	75-1	
3. WB – otrzymanie zapłaty za sprzedane udziały	3.000 zł	13-0	24

III. Księgowania:

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”				Konto 75-0 „Przychody finansowe”				Konto 03 „Długoterminowe aktywa finansowe”			
(1)	3.000	3.000	(3)		3.000	(1)		(S.p.)	20.000	20.000	(2a)
Konto 03-5 „Odpisy aktualizujące długoterminowe aktywa finansowe”				Konto 75-1 „Koszty finansowe”				Konto 13-0 „Rachunek bieżący”			
(2b)	16.000	16.000	(S.p.)	(2c)	4.000			(3)	3.000		

IV. Prezentacja wyniku ze sprzedaży udziałów w rachunku zysków i strat:

Na operacji sprzedaży udziałów jednostka odnotowała stratę w wysokości: 4.000 zł – 3.000 zł = 1.000 zł. W rachunku zysków i strat (wariant porównawczy) sporządzonym według załącznika nr 1 należy ją wykazać w pozycji H.II. „Strata z tytułu rozchodu aktywów finansowych”.

Fragment porównawczego rachunku zysków i strat

Pozycja	Wyszczególnienie	Dane za rok obrotowy (w zł)
H.	Koszty finansowe (...)	1.000
II.	Strata z tytułu rozchodu aktywów finansowych (...)	1.000

II. ODPISY AKTUALIZUJĄCE WARTOŚĆ ZAPASÓW

1. Podstawowe zasady tworzenia odpisów aktualizujących wartość rzeczowych aktywów obrotowych

Rzeczowe aktywa obrotowe, czyli zapasy, obejmują m.in. materiały, które nabyto w celu ich zużycia na własne potrzeby jednostki, produkty gotowe i półprodukty wytworzone lub przetworzone przez jednostkę, a także towary, które zostały nabyte w celu odsprzedaży w stanie nieprzetworzonym. Jeśli następuje trwała utrata wartości tych składników majątku, to jednostka zobowiązana jest nie później niż na dzień bilansowy utworzyć odpisy aktualizujące ich wartość.

Cel dokonywania odpisów aktualizujących wartość zapasów

Jednostki kontynuujące działalność dokonują nie rzadziej niż na dzień bilansowy wyceny aktywów i pasywów według zasad określonych w art. 28 ust. 1 ustawy o rachunkowości. W świetle tego przepisu, rzeczowe składniki aktywów obrotowych wycenia się według cen nabycia lub kosztów wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy.

Ponadto w aktywach bilansu wartość poszczególnych grup składników aktywów, np. zapasów, wykazuje się na podstawie art. 46 ust. 2 ustawy o rachunkowości w ich wartości księgowej, skorygowanej o odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych. Odpisy takie tworzone są wówczas, gdy zachodzi trwała utrata wartości składników aktywów, w tym zapasów.

Z trwałą utratą wartości mamy do czynienia wówczas, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej. Chodzi tu o taką wartość (cenę), po której towary lub produkty mogłyby być sprzedane.

Obowiązek dokonywania odpisów aktualizujących wynika również z zasady ostrożności określonej w art. 7 ust. 1 ustawy o rachunkowości.

Przy tworzeniu odpisów aktualizujących jednostki mogą posilkować się wskazówkami zawartymi w KSR nr 4. Standard ten zawiera szczegółowe zasady tworzenia odpisów aktualizujących wartość aktywów, w tym zapasów. Istotne jest, że stosowanie postanowień tego standardu nie jest obowiązkowe. Jednostki jednak mogą, na podstawie art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości, w sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy, stosować Krajowe Standardy Rachunkowości wydane przez Komitet Standardów Rachunkowości (a przy braku odpowiedniego KSR, można stosować MSR).

W pkt 1.5 KSR nr 4 określono, iż gdy na dzień bilansowy wynikająca z ksiąg rachunkowych wartość wycenianego składnika aktywów jest wyższa od korzyści ekonomicznych, jakie on przyniesie, to oznacza, że dany składnik aktywów utracił całkowicie lub częściowo zdolność do przynoszenia jednostce korzyści ekonomicznych. Konsekwencją tego jest konieczność dokonania odpisu aktualizującego, obniżającego na dzień bilansowy wartość bilansową tego składnika aktywów. Zgodnie z pkt 6.3.9 KSR nr 4, utrata wartości użytkowej zapasów może nastąpić m.in. na skutek ich uszkodzenia, zepsucia, zeschnięcia, utraty cech estetycznych, zesterzenia się, zmiany upodobań klientów, upływu sezonu, postępu technicznego czy zmniejszonego popytu rynkowego. Inną przesłanką utraty wartości może być również prawdopodobny na dzień bilansowy wzrost szacowanych kosztów, które są niezbędne do doprowadzenia sprzedaży do skutku.

Termin utworzenia odpisów aktualizujących wartość zapasów

W ustawie o rachunkowości nie zostały wskazane terminy, w których należy dokonać odpisów aktualizujących. Określono w niej jedynie, że tworzy się je nie rzadziej niż na dzień bilansowy.

Z tego względu w gestii jednostki pozostawiono decyzję odnośnie częstotliwości ich dokonywania w ciągu roku obrotowego. W zasadach (polityce) rachunkowości musi zatem znaleźć się zapis, czy odpisy takie będą tworzone wyłącznie na dzień bilansowy, czy np. w miarę powstania przyczyn uzasadniających konieczność aktualizacji wyceny wartości zapasów.

Trzeba mieć na względzie, że stosowanie zasady ostrożności nie daje jednostce prawa do zaniżania realnej wartości aktywów. Nie można bowiem dokonywać nadmiernych odpisów aktualizujących, co mogłoby doprowadzić do zniekształcania wyniku finansowego, sytuacji finansowej i majątkowej jednostki, a także informacji zawartych w jej sprawozdaniu finansowym. Dodatkowo należy pamiętać, że gdy utworzone uprzednio odpisy aktualizujące aktywa okażą się zbędne, to konieczne jest nie później niż na dzień bilansowy odpowiednie ich skorygowanie w celu doprowadzenia stanu zapasów do realnej ich wartości.

2. Ustalenie wartości materiałów w związku z brakiem przydatności gospodarczej

Na dzień 31 grudnia (dzień zakończenia inwentaryzacji) w jednostce ujawniono materiały, z których część wkrótce ulegnie przeterminowaniu oraz część materiałów nieprzydatnych. Czy w związku z tym jednostka może wyksięgować je z ewidencji bilansowej, czy może powinna dokonać odpisów aktualizujących?

Jeśli jednostka stwierdzi trwałą utratę wartości materiałów, to powinna utworzyć odpis aktualizujący ich wartość.

Obowiązek aktualizacji wartości materiałów wynika z zasady ostrożnej wyceny określonej w art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości, nakazującej wycenę poszczególnych składników aktywów i pasywów, a zatem także i materiałów po rzeczywiście poniesionych na ich nabycie (wytworzenie) cenach (kosztach) z zachowaniem zasady ostrożności.

W szczególności – w odniesieniu do materiałów – należy w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość uwzględnić zmniejszenie ich wartości użytkowej. Część bowiem znajdujących się w jednostce na dzień bilansowy materiałów mogła stać się zbędna lub utracić wymagane dla nich cechy użytkowe, ulegając uszkodzeniu, zniszczeniu, zepsuciu, czy też przeterminowaniu. Konieczne jest dokonanie odpowiedniego w związku z tym odpisu aktualizującego, doprowadzając wartość bilansową zapasów materiałów do cen sprzedaży netto możliwych do uzyskania.

Dokonane odpisy aktualizujące wartość materiałów do poziomu cen sprzedaży netto niższych od wartości w cenach nabycia (zakupu) lub kosztach wytworzenia, po których mają być wykazane w bilansie, zalicza się – na podstawie art. 34 ust. 5 ustawy o rachunkowości – do pozostałych kosztów operacyjnych (**Wn konto 76-1**) w korespondencji z kontem 34-7 „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów materiałów”. W związku z tym na dzień bilansowy na koncie 34-7 wystąpi saldo kredytowe z tytułu odpisu aktualizującego wartość bilansową materiałów, o którego wielkość zmniejsza się wartość zapasu materiałów w aktywach bilansu. Odpis aktualizujący pozostaje na koncie 34-7 do czasu pozostawiania w zapasie materiałów objętych aktualizacją wyceny ich wartości.

Jeżeli ewidencja zapasów materiałów w księgach rachunkowych jest prowadzona w cenach różniących się od cen nabycia (zakupu), to wartość bilansową materiałów korygują odchylenia od cen przyjętych do ewidencji zapasów tych składników rzeczowych aktywów obrotowych.

W sytuacji gdy wartość materiałów ustalona na dzień bilansowy w cenach nabycia (zakupu) przewyższa ich wartość ustaloną na ten dzień według cen sprzedaży netto, różnicę zalicza się również do pozostałych kosztów operacyjnych, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 34-7** „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów materiałów”.

Wartość materiałów wykazuje się w aktywach bilansu w pozycji B.I.1. „Materiały” według cen nabycia lub kosztów wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto, skorygowanych o odchylenia od cen ewidencyjnych materiałów (kredytowe lub debetowe) oraz o skutki aktualizacji wyceny wartości materiałów wynikające z zapisów na prowadzonym w tym celu koncie 34-7 (saldo kredytowe tego konta).

Przykład

I. Założenia:

1. Jednostka posiada na stanie magazynowym materiały, których ewidencja prowadzona jest według cen zakupu.
2. Podczas inwentaryzacji ustalono, że:
 - a) materiał „X” o wartości: 8.500 zł jest zagrożony przeterminowaniem,
 - b) materiał „Y” o wartości: 4.200 zł jest zbędny (nieprzydatny).
3. Jednostka podjęła decyzję o dokonaniu odpisów aktualizujących wartość:
 - a) materiału „X” – w wysokości 100% wartości ewidencyjnej (przekazanie do utylizacji nastąpi w następnym okresie sprawozdawczym),
 - b) materiału „Y” – w wysokości 80% wartości ewidencyjnej.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości zapasów:			
a) materiału „X” – zagrożonego przeterminowaniem	8.500 zł	76-1	34-7
b) materiału „Y” – nieprzydatnego (zbędnego)	3.360 zł	76-1	34-7

III. Księgowania:

Konto 31 „Materiały” (w analityce: Materiał „X”)			Konto 31 „Materiały” (w analityce: Materiał „Y”)			Konto 34-7 „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów materiałów”		
(S.p.)	8.500		(S.p.)	4.200			8.500	(1)
							3.360	(2)
(S.k.)	8.500		(S.k.)	4.200			11.860	(S.k.)

Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”		
(1)	8.500	
(2)	3.360	

3. Posezonowa obniżka cen towarów objętych ewidencją wartościową

Prowadzimy sieć sklepów z odzieżą. Towary ewidencjonujemy w księgach rachunkowych wartościowo w cenach sprzedaży brutto. Z uwagi na kończący się sezon letni, towary sprzedajemy po obniżonych cenach. Jakich zapisów należy w związku z tym dokonać w księgach rachunkowych? Czy powinniśmy również dokonać odpisów aktualizujących?

W świetle art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości, trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej. Odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości aktywów oraz wynikających z wyceny według cen sprzedaży netto zamiast według cen nabycia, albo zakupu, albo kosztów wytworzenia – dokonuje się w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych (por. art. 34 ust. 5 ustawy o rachunkowości).

Szczególnym przypadkiem powodującym konieczność dokonania odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości aktywów są okresowe przeceny towarów, związane z posezonową wyprzedażą.

Należy jednak zauważyć, że ustalenie nowej, niższej od dotychczasowej ceny sprzedaży, nie zawsze jest równoznaczne ze zmniejszeniem ceny nabycia lub zakupu objętych obniżką cen towarów. W przypadku bowiem, gdy ceną ewidencyjną zapasów towarów jest cena sprzedaży brutto (obejmująca cenę zakupu, marżę i VAT), obniżenie nie musi powodować obniżenia ceny nabycia lub zakupu, jeśli obniżka cen sprzedaży następuje przez zmniejszenie jedynie marży handlowej.

Obniżka cen przez zmniejszenie jedynie marży handlowej, niepowodująca obniżenia wartości towarów w cenach zakupu, ujmowana jest w księgach rachunkowych jedynie jako korekta odchyień od cen ewidencyjnych towarów (tj. odchyień z tytułu marży i VAT). Nie stanowi to jeszcze utraty wartości towarów, o której mowa w art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości.

Jeżeli nowa cena sprzedaży brutto (ustalona po dokonanej obniżce) jest nadal wyższa od ceny zakupu (nabycia) towarów podlegających przecenie, to ewidencja skutków obniżki cen towarów przebiegać może zapisami:

- 1) wyksięgowanie odchyień z tytułu marży:
 - **Wn konto 34-2** „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów”
(w analityce: Odchylenia z tytułu marży),
- 2) wyksięgowanie odchyień z tytułu VAT:
 - **Wn konto 34-2** „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów”
(w analityce: Odchylenia z tytułu VAT),
- 3) obniżenie ceny ewidencyjnej ogółem:
 - **Ma konto 33** „Towary”.

Dopiero obniżenie wartości towarów poniżej ich wartości w cenach nabycia lub zakupu stanowi obniżkę uzasadniającą dokonanie odpisu aktualizującego wartość towarów, który obciąża – na podstawie art. 34 ust. 5 ustawy o rachunkowości – pozostałe koszty operacyjne. Operację tę można wprowadzić do ksiąg rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 34-7** „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów materiałów i towarów”.

Przykład

I. Założenia:

Jednostka zajmująca się handlem detalicznym (sieć sklepów odzieżowych) dokonała 40% posezonowej obniżki cen odzieży letniej w sklepie, którego zapasy są objęte ewidencją wartościową. Wszystkie towary objęte obniżką cen sprzedano. Z zestawienia dotyczącego skutków obniżki cen towarów wynikają następujące dane:

Lp.	Treść	Wartość towarów przed obniżką cen	Wartość towarów po obniżce cen	Różnica wynikająca z obniżki cen
1.	Wartość według cen sprzedaży brutto	639.600 zł	383.760 zł	255.840 zł
2.	Odchylenia kredytowe od cen ewidencyjnych z tytułu VAT	119.600 zł	71.760 zł	47.840 zł
3.	Wartość według cen sprzedaży netto	520.000 zł	312.000 zł	208.000 zł
4.	Odchylenia kredytowe z tytułu marży	120.000 zł	72.000 zł	48.000 zł
5.	Wartość według cen zakupu	400.000 zł	240.000 zł	160.000 zł

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – skutki posezonowej obniżki cen towarów:			
a) korekta odchyień od cen ewidencyjnych towarów z tytułu marży	48.000 zł	34-2	33
b) korekta odchyień od cen ewidencyjnych towarów z tytułu VAT	47.840 zł	34-2	33
c) odpis aktualizujący wartość towarów – obniżenie cen towarów w części zmniejszającej ich wartość w cenach zakupu (nabycia)	160.000 zł	76-1	34-7
2. Sprzedaż towarów objętych obniżką cen – na podstawie raportu z kasy fiskalnej:			
a) wartość według cen sprzedaży netto	312.000 zł		73-0
b) VAT należny	71.760 zł		22-2
c) utarg brutto	383.760 zł	10	
3. WZ – rozchód sprzedanych towarów według cen ewidencyjnych skorygowanych o odchylenia: 639.600 zł – 47.840 zł – 48.000 zł =	543.760 zł	73-1	33
4. PK – wyksięgowanie odchyień przypadających na sprzedane towary objęte obniżką cen:			
a) z tytułu marży	72.000 zł	34-2	73-1
b) z tytułu VAT	71.760 zł	34-2	73-1
5. PK – wyksięgowanie odpisu aktualizującego wartość sprzedanych towarów	160.000 zł	34-7	73-1

III. Księgowania:

Konto 34-2 „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów” (w analityce: Odchylenia z tytułu marży)

(1a)	48.000	120.000	(S.p.)
(4a)	72.000		
	120.000	120.000	

Konto 34-2 „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów” (w analityce: Odchylenia z tytułu VAT)

(1b)	47.840	119.600	(S.p.)
(4b)	71.760		
	119.600	119.600	

Konto 33 „Towary”

(S.p.)	639.600	48.000	(1a)
		47.840	(1b)
		543.760	(3)
	639.600	639.600	

Konto 34-7 „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów materiałów i towarów”

(5)	160.000	160.000	(1c)
	160.000	160.000	

Konto 22-2 „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”

	71.760	(2b)
--	--------	------

Konto 10 „Kasa”

(2c)	383.760	
------	---------	--

Konto 73-0 „Sprzedaż towarów”

	312.000	(2a)
--	---------	------

Konto 73-1 „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)”

(3)	543.760	72.000	(4a)
		71.760	(4b)
		160.000	(5)

Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”

(1c)	160.000	
------	---------	--

Dla celów podatku dochodowego generalnie odpisy aktualizujące nie stanowią kosztów uzyskania przychodów, poza odpisami aktualizującymi wartość należności i to po spełnieniu pewnych warunków. Wynika to wprost z art. 16 ust. 1 pkt 26a updop oraz art. 23 ust. 1 pkt 21 updof.

W sytuacji gdy jednostka dokona dla celów bilansowych odpisu aktualizującego wartość towarów handlowych w związku z trwałą utratą ich wartości, odpisu tego nie będzie mogła zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów.

Podatkowo wartość nabycia (zakupu) towarów będzie mogła zostać rozliczona dopiero w momencie sprzedaży lub zniszczenia zapasów objętych odpisem aktualizującym.

4. Czy ustalając zmianę stanu produktów uwzględnia się odpis aktualizujący wartość wyrobów gotowych?

Utworzyliśmy odpis aktualizujący wartość wyrobów gotowych znajdujących się w magazynie. Czy wartość tego odpisu uwzględnia się przy ustalaniu zamiany stanu produktów? Ewidencję kosztów działalności operacyjnej prowadzimy na kontach zespołu 4 i 5, a rachunek zysków i strat sporządzamy w wariantcie porównawczym.

W przypadku utworzenia odpisu aktualizującego wartość wyrobów gotowych znajdujących się w magazynie, wartość tego odpisu bierze się pod uwagę przy ustalaniu zamiany stanu produktów.

Odpisy aktualizujące wartość wyrobów gotowych, dokonane w związku z utratą ich wartości oraz wynikające z wyceny według cen sprzedaży netto, zamiast według kosztów wytworzenia, zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych (art. 34 ust. 5 ustawy o rachunkowości). Odpisu aktualizującego dokonuje się w takiej wysokości, która doprowadzi

wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej.

Odpisy dotyczące wyrobów gotowych można zaksięgować zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 62-1** „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów produktów”.

Przy czym, jeśli jednostka sporządza rachunek zysków i strat w wariantcie porównawczym, to odpis aktualizujący wartość wyrobów gotowych powinna wprowadzić do ksiąg rachunkowych w korespondencji z kontami obrotów wewnętrznych. Okoliczność ta powoduje bowiem wyjście kosztów z zamkniętego kręgu kosztów. Zapis taki może przebiegać następująco:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 79-0** „Obroty wewnętrzne”

oraz równolegle:

- **Wn konto 79-1** „Koszty obrotów wewnętrznych”,
- **Ma konto 62-1** „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów produktów”.

Na dzień bilansowy saldo konta 79-0 przebiega na konto 86 „Wynik finansowy”, a saldo konta 79-1 na konto 49 „Rozliczenie kosztów”.

Warto przy tym przypomnieć, iż w jednostkach stosujących pełną ewidencję kosztów (czyli konta zespołu 4 i 5) i sporządzających porównawczy rachunek zysków i strat, wszystkie koszty są księgowane na odpowiednich kontach zespołu 4. Następnie za pomocą konta 49 „Rozliczenie kosztów” są one odnoszone na odpowiednie konta zespołu 5. Z kolei koszty ujęte na kontach zespołu 5 są przenoszone na konta zespołu 6 oraz na koszt sprzedanych produktów. Na dzień bilansowy koszt sprzedanych produktów oraz koszty zarządu i koszty sprzedaży są przenoszone na konto 49.

Jeśli wszystkie koszty poniesione w danym okresie dotyczyły sprzedanych produktów, nie poniesiono kosztów do rozliczenia w czasie ani nie było na początek okresu zapasów wyrobów czy kosztów rozliczanych w czasie, to wszystkie koszty wrócą na konto 49. Jest to tzw. zamknięty krąg kosztów. Wówczas zmiana stanu produktów nie występuje. Jednak w praktyce nie wszystkie koszty „wracają” na konto 49. Przykładowo, konto 49 nie zamknie się, gdy koszty pozostaną jako zapasy (saldo Wn konta 60 i ewentualne saldo Wn lub Ma konta 62-0 i 62-1). W takim przypadku konto 49 będzie wykazywało saldo i niezbędne będzie ustalenie zmiany stanu produktów. Aby ustalić zmianę stanu produktów, należy porównać salda początkowe i końcowe kont zespołu 6, w tym kont: 60 „Produkty gotowe i półprodukty”, 62-0 „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów”, 62-1 „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów produktów” i 64 „Rozliczenia międzyokresowe kosztów”.

Przykład

I. Założenia:

1. W jednostce produkcyjnej stan zapasów wyrobów gotowych na dzień bilansowy według stałych cen ewidencyjnych (saldo Wn konta 60 „Produkty gotowe i półprodukty”) wynosi: 113.500 zł. Kredytowe odchylenia od cen ewidencyjnych wyrobów ujęte na koncie 62-0 „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów” (saldo Ma) wynoszą na dzień bilansowy: 5.300 zł. W związku z tym stan zapasów wyrobów gotowych według kosztu wytworzenia wynosi: $113.500 \text{ zł} - 5.300 \text{ zł} = 108.200 \text{ zł}$.
2. Cena sprzedaży netto wyrobów pozostałych w zapasie możliwa do uzyskania na dzień bilansowy wynosi: 97.800 zł i jest niższa od wartości tych wyrobów według kosztu wytworzenia o kwotę: $108.200 \text{ zł} - 97.800 \text{ zł} = 10.400 \text{ zł}$.

3. Ewidencję kosztów działalności operacyjnej jednostka prowadzi na kontach zespołu 4 i 5, a rachunek zysków i strat sporządza w wariantcie porównawczym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości.

4. Na potrzeby przykładu zakłada się, iż w okresie sprawozdawczym nie wystąpiły inne operacje gospodarcze.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – wycena zapasów wyrobów gotowych na dzień bilansowy:			
a) utworzenie odpisu aktualizującego	10.400 zł	79-1	62-1
b) obciążenie kosztów kwotą odpisu aktualizującego	10.400 zł	76-1	79-0
2. PK – przeksięgowanie salda konta 79-1 na konto 49	10.400 zł	49	79-1
3. PK – przeksięgowanie salda konta 79-0 na konto 86	10.400 zł	79-0	86
4. PK – przeksięgowanie salda konta 76-1 na konto 86	10.400 zł	86	76-1

III. Księgowania:

Konto 79-1 „Koszty obrotów wewnętrznych”				Konto 62-1 „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów produktów”				Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”			
(1a)	10.400	10.400	(2)		10.400	(1a)		(1b)	10.400	10.400	(4)
Konto 79-0 „Obroty wewnętrzne”				Konto 49 „Rozliczenie kosztów”				Konto 86 „Wynik finansowy”			
(3)	10.400	10.400	(1b)	(2)	10.400			(4)	10.400	10.400	(3)

IV. Ustalenie zmiany stanu produktów:

Nazwa konta	Stan na początek okresu	Stan na koniec okresu	Zmiana stanu produktów	
Konto 60 „Produkty gotowe i półprodukty” (saldo Wn)	113.500 zł	113.500 zł	zmniejszenie	– 10.400 zł
Konto 62-0 „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów” (saldo Ma)	– 5.300 zł	– 5.300 zł		
Konto 62-1 „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów produktów” (saldo Ma)	0 zł	– 10.400 zł		
Razem	108.200 zł	97.800 zł		– 10.400 zł

Zmiana stanu produktów gotowych wynosi: 10.400 zł i jest zgodna z saldem konta 49. Saldo to jednostka przeniesie na wynik finansowy, zapisem:

- **Wn konto 86** „Wynik finansowy”,
- **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

W wyniku tego przeksięgowania konto 86 wykazywać będzie saldo Wn (stratę) w wysokości: 10.400 zł.

V. Prezentacja w rachunku zysków i strat:

W rachunku zysków i strat sporządzanym w wariantcie porównawczym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości kwotę: 10.400 zł jednostka wykaże w pozycji A.II. „Zmiana

stanu produktów” ze znakiem (–). Nastąpiło bowiem zmniejszenie kosztów, po których w bilansie figurują zapasy produktów gotowych. Ponadto w pozycji A.III. „Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki” tego sprawozdania jednostka wykaże kwotę: 10.400 zł (jako saldo konta 79-0) i w pozycji E.II. „Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych” wykaże kwotę: 10.400 zł (jako saldo konta 76-1).

Pozycja	Wyszczególnienie	Dane za rok obrotowy w zł
A.	Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi, w tym: (...)	0
II.	Zmiana stanu produktów (zwiększenie – wartość dodatnia, zmniejszenie – wartość ujemna)	– 10.400
III.	Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki (...)	10.400
E.	Pozostałe koszty operacyjne (...)	10.400
II.	Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych (...)	10.400
F.	Zysk (strata) z działalności operacyjnej (C + D – E) (...)	– 10.400
I.	Zysk (strata) brutto (F + G – H) (...)	– 10.400
L.	Zysk (strata) netto (I – J – K)	– 10.400

5. Odpis aktualizujący wartość produkcji w toku

Na dzień bilansowy dokonujemy wyceny produkcji w toku według kosztów wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto. Czy istnieje obowiązek dokonywania odpisów aktualizujących wartość produkcji w toku? Jak księgować taki odpis?

Z treści pytania wynika, iż jednostka wycenia produkcję w toku zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 6 ustawy o rachunkowości, tzn. według kosztów wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto. Stan produkcji w toku ustala się poprzez inwentaryzację przeprowadzaną drogą spisu z natury zawsze na dzień bilansowy. Spis z natury powinien potwierdzić poprawność danych figurujących w ewidencji księgowej. Dokonując wyceny produkcji w toku na dzień bilansowy należy również stwierdzić czy koszty zostaną pokryte ceną sprzedaży netto. Może się bowiem zdarzyć, że jednostka nie przewidzi wszystkich kosztów. Należy zatem ustalić czy koszt nie kryje w sobie straty. Gdyby przypadek taki miał miejsce, to nadwyżka kosztu nad ceną sprzedaży netto wymaga odpisania.

Na podstawie art. 34 ust. 5 ustawy o rachunkowości, odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych dokonane w związku z utratą ich wartości oraz wynikające z wyceny według cen sprzedaży netto zamiast według cen nabycia, zakupu albo kosztów wytworzenia zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych. Szczegółowe zasady dokonywania odpisów aktualizujących określa KSR nr 4.

Odpis aktualizujący wartość produkcji w toku ujmuje się jako korektę wartości produkcji w toku wynikającej z ksiąg rachunkowych oraz jako obciążenie pozostałych kosztów operacyjnych. Odpis ten może zostać wyodrębniony jako aktualizacja wyceny produkcji w toku, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 62-2** „Odpis aktualizujący wartość produkcji w toku”.

Można zastosować również inne rozwiązanie i odnieść odpis aktualizujący na konto 70-1, zapisem:

- **Wn konto 70-1** „Koszt sprzedanych produktów”,
- **Ma konto 62-2** „Odpis aktualizujący wartość produkcji w toku”.

Ten sposób ujęcia odpisu wskazano w KSR nr 4.

Sposób ujęcia odpisu wartości produkcji w toku powinien zostać określony w polityce rachunkowości jednostki. Niemniej jednak będzie on zawsze pomniejszał wartość produkcji w toku wykazywanej w bilansie.

6. Sprzedaż towarów objętych odpisem aktualizującym

W grudniu 2016 r. dokonaliśmy odpisu aktualizującego wartość towarów, które sprzedaliśmy w sierpniu 2017 r. Jak zaksięgować tę sprzedaż?

Odpisy aktualizujące wartość towarów, dokonane w związku z utratą przez nie wartości, zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych i ujemuje w księgach rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 34-7** „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów towarów”.

Do momentu sprzedaży towarów objętych odpisem aktualizującym kwota tego odpisu pozostaje na koncie 34-7 „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów towarów”. Dopiero w momencie sprzedaży towarów odchylenia od cen ewidencyjnych towarów z tytułu obniżenia wartości handlowej przeksięgowuje się na konto 73-1 „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)”, zapisem:

- **Wn konto 34-7** „Odchylenia z tytułu aktualizacji wartości zapasów towarów”,
- **Ma konto 73-1** „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)”.

Transakcję sprzedaży ujemuje się w księgach rachunkowych na zasadach ogólnych, zapisem:

1) FS – sprzedaż towarów:

a) wartość netto sprzedaży:

- **Ma konto 73-0** „Sprzedaż towarów”,

b) VAT należny:

- **Ma konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”,

c) należność od odbiorcy:

- **Wn konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”,

2) WZ – wydanie z magazynu towarów z tytułu ich sprzedaży:

- **Wn konto 73-1** „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)”,
- **Ma konto 33** „Towary”.

W literaturze przedmiotu (np. w publikacji „Zamknięcie roku 2016” Wydawnictwa Rachunkowość sp. z o.o. na str. 267) można znaleźć stanowisko, iż celowe może być przeniesienie dokonanych uprzednio odchyleń z tytułu utraty wartości sprzedanych lub zniszczonych w roku obrotowym składników zapasów – na koniec roku – z konta 34 (materiały, towary) (Wn) na konto 76-1 (Ma). Taki sposób jest w praktyce stosowany dla ułatwienia rozliczeń podatkowych. Przy odnoszeniu odpisów na stronę Ma konta 76-1 maleje kwota niehonorowanych podatkowo odpisów aktualizujących, wykazana na tym koncie, a wzrasta wartość nabycia rozchodowanych składników aktywów (tutaj: towarów) wykazywana na koncie 73-1, która jest rozliczana podatkowo.

7. Przecena wyrobów do poziomu ceny sprzedaży netto

Spółka na koniec roku obrotowego przecenia zapas wyrobów do poziomu ceny sprzedaży netto. Jak zaksięgować taką przecenę?

Wyroby gotowe, jako składniki rzeczowych aktywów obrotowych, wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy według kosztów wytworzenia, nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy (por. art. 28 ust. 1 pkt 6 ustawy o rachunkowości).

Ponadto w aktywach bilansu wartość poszczególnych grup składników aktywów, np. zapasów wyrobów, wykazuje się na podstawie art. 46 ust. 2 ustawy o rachunkowości w ich wartości księgowej, skorygowanej o odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych. Odpisy takie tworzone są wówczas, gdy zachodzi trwała utrata wartości składników aktywów, w tym zapasów.

W świetle zaś art. 28 ust. 5 ustawy o rachunkowości, cena (wartość) sprzedaży netto składnika aktywów to możliwa do uzyskania na dzień bilansowy cena jego sprzedaży, bez podatku od towarów i usług i podatku akcyzowego, pomniejszona o rabaty, opusty i inne podobne zmniejszenia oraz koszty związane z przystosowaniem składnika aktywów do sprzedaży i dokonaniem tej sprzedaży, a powiększona o należną dotację przedmiotową.

Ustalając cenę sprzedaży netto, za punkt wyjścia bierze się więc cenę sprzedaży bez VAT i podatku akcyzowego i zmniejsza następnie o przewidywane koszty sprzedaży, transportu itp., związane z doprowadzeniem składnika majątku do stanu zdatnego do sprzedaży oraz o koszty nieodzowne dla dojścia sprzedaży do skutku. Koszty przystosowania składnika majątku do sprzedaży i doprowadzenia jej do skutku określa się szacunkowo, na podstawie doświadczeń i pozaksięgowych wyliczeń. Ceny sprzedaży powinny przy tym odzwierciedlać sytuację rynkową, tzn. powinny wynikać z notowań giełd towarowych lub z własnego cennika jednostki (należy jednak wówczas zbadać czy zapewniają one zbyt oferowanym produktom).

Co ważne, ujęcie przeceny wyrobów w księgach rachunkowych uzależnione jest od ceny, w jakiej jest prowadzona ewidencja zapasów oraz wielkości obniżki, tj. czy cena po obniżce jest wyższa, czy niższa od kosztu ich wytworzenia.

Zakładając, że przeceny dotyczą zapasów ewidencjonowanych według stałych cen ewidencyjnych, to przecenę wyrobów gotowych do poziomu kosztu wytworzenia można zaksięgować zapisem:

- **Wn konto 62** „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów”,
- **Ma konto 60** „Produkty gotowe”.

Jeżeli w wyniku przeceny cena sprzedaży jest niższa od kosztu wytworzenia, to zmniejszenie tej ceny skutkuje, oprócz obniżenia odchyleń od cen ewidencyjnych (zapisem: **Wn konto 62, Ma konto 60**), koniecznością sporządzenia odpisu aktualizującego wartość zapasów, który w przypadku wyrobów gotowych może zostać zaksięgowany zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 62** „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów”.

Przypominamy, iż w myśl art. 34 ust. 5 ustawy o rachunkowości, odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych, a więc i produktów, dokonane w związku z utratą ich wartości oraz wynikające z wyceny według cen sprzedaży netto zamiast według kosztów wytworzenia – zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych.

III. ODPISY AKTUALIZUJĄCE WARTOŚĆ NALEŻNOŚCI

1. Utrata wartości należności oraz zasady ewidencji odpisów aktualizujących

Konsekwencje stosowania zasady ostrożności do wyceny bilansowej należności

W trakcie roku obrotowego, tj. na dzień nabycia bądź powstania, należności ujmuje się w księgach rachunkowych w ich wartości nominalnej. Wartość nominalna należności odzwierciedla wartość przychodów ze sprzedaży z uwzględnieniem podatku od towarów i usług. Na dzień bilansowy należności wycenia się jednak w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności (por. art. 28 ust. 1 pkt 7 ustawy o rachunkowości). Kwota wymaganej zapłaty oznacza, iż wartość nominalną należności powiększa się o należne jednostce od dłużnika odsetki z tytułu zwłoki w zapłacie lub przysługujące jej odszkodowanie i inne tytuły. Kwotę wymaganej zapłaty ustalać należy jednak z zachowaniem zasady ostrożności. Zastosowanie do wyceny należności zasady ostrożności (zob. art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości) polega na tym, że w bilansie wykazuje się ich realną wartość, czyli uwzględniającą zmniejszenie ich wartości na skutek braku zapłaty w całości bądź części, to znaczy uwzględniającą stopień prawdopodobieństwa utraty przyszłych korzyści ekonomicznych.

W świetle ustawy o rachunkowości trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów (tutaj: należność) nie przyniesienie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Utrata wartości uzasadnia więc dokonanie w księgach rachunkowych odpisu aktualizującego, doprowadzającego wartość należności wynikającą z ksiąg rachunkowych do ich realnej wartości, czyli prawdopodobnej do ściągnięcia kwoty. Odpisy aktualizujące wartość należności – według art. 35b ust. 1 ustawy o rachunkowości – tworzy się w przypadku:

- należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości oraz w stosunku do których zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne lub został złożony wniosek o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu – do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu-komisarzowi w postępowaniu upadłościowym lub umieszczonej w spisie wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym;
- należności od dłużników w przypadku oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza lub jedynie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego – w pełnej wysokości należności;
- należności kwestionowanych przez dłużników oraz z których zapłatą dłużnik zalega, a według oceny sytuacji majątkowej i finansowej dłużnika spłata należności w umownej kwocie nie jest prawdopodobna – do wysokości niepokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności;
- należności stanowiących równowartość kwot podwyższających należności, w stosunku do których uprzednio dokonano odpisu aktualizującego – w wysokości tych kwot, do czasu ich otrzymania lub odpisania;
- należności przeterminowanych lub nieprzeterminowanych o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców – w wysokości wiarygodnie oszacowanej kwoty odpisu, w tym także ogólnego, na nieściągalne należności.

Odpisy aktualizujące tworzy się na te należności, których zapłata w ocenie jednostki jest zagrożona. Jednostka samodzielnie podejmuje decyzję, które należności będą podlegać odpisom aktualizującym i w jakiej wysokości. Przepisy ustawy o rachunkowości nie wskazują bowiem szczegółowo w jakiej kwocie powinien być tworzony odpis, jedynie podają górną ich granicę, tj. na przykład w pełnej wysokości należności, czy do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem.

W związku z tym, iż ustawa o rachunkowości wskazuje jedynie na ogólne zasady tworzenia odpisów aktualizujących, określenie zasad szczegółowych stosowanych przez jednostkę należy do jej kierownictwa. Przyjęte zasady postępowania w odniesieniu do odpisów aktualizujących powinny być opisane przez jednostkę w jej polityce rachunkowości.

Utworzenie odpisu aktualizującego

Odpisy aktualizujące wartość należności dokonywane zgodnie z art. 35b ustawy o rachunkowości ujmują się na koncie 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”. Utworzone odpisy obciążają pozostałe koszty operacyjne w odniesieniu do wartości nominalnej należności oraz koszty finansowe w odniesieniu do naliczonych odsetek (zob. art. 35b ust. 2 ustawy o rachunkowości).

W księgach rachunkowych utworzony odpis ujmują się zapisem:

- 1) odpis aktualizujący wartość należności głównej:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
 - **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
- 2) odpis aktualizujący wartość odsetek od należności:
 - **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

Zwracamy uwagę, że odpisu aktualizującego wartość należności, ujętego na koncie 28, nie ujmują się osobno w bilansie. Odpis koryguje wysokość samej należności zaksięgowanej na koncie 20 „Rozrachunki z odbiorcami”. W bilansie wykazuje się więc należności po uwzględnieniu odpisów aktualizujących ich wartość. Zgodnie bowiem z art. 46 ust. 2 ustawy o rachunkowości, wykazana w aktywach bilansu wartość poszczególnych składników aktywów wynika z ich wartości księgowej, skorygowanej między innymi o odpisy aktualizujące wartość należności.

Przykład

Odpis aktualizujący wartość należności od dłużnika w upadłości

I. Założenia:

1. Spółka otrzymała informację o postawieniu dłużnika w stan upadłości. Wartość należności od tego dłużnika nie była objęta gwarancją, ani innym zabezpieczeniem. Należność objęta ryzykiem niespłacalności w związku z upadłością dłużnika wynosi: 11.070 zł brutto.
2. Jednostka oceniła, że prawdopodobieństwo nieodzyskania należności wynosi 60% i utworzyła odpis aktualizujący wartość tej należności w wysokości: 6.642 zł (tj. 11.070 zł × 60%).

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – utworzenie odpisu aktualizującego wartość należności od dłużnika będącego w upadłości	6.642 zł	76-1	28

III. Księgowania:

Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”		Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”		Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”	
(1)	6.642		6.642 (1)	(S.p.)	11.070

! Uwaga: Wartość należności ujętej na koncie 20 pomniejsza utworzony odpis aktualizujący na koncie 28. Realna wartość należności w księgach rachunkowych wynosi obecnie: 11.070 zł – 6.642 zł = 4.428 zł.

Rozwiązanie odpisu aktualizującego

W przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano wcześniej odpisu aktualizującego wartość należności, równowartość całości lub odpowiedniej części dokonanego odpisu aktualizującego zalicza się odpowiednio do pozostałych przychodów operacyjnych lub przychodów finansowych (zob. art. 35c ustawy o rachunkowości).

Odpis aktualizujący pozostaje w księgach rachunkowych tak długo, jak długo istnieje szansa na odzyskanie należności, której dotyczy. Jeśli uprzednio dokonane odpisy okazują się zbędne, to nie później niż na dzień bilansowy, należy je odpowiednio skorygować, doprowadzając stan należności do ich realnej wartości.

Jeśli rozliczenie odpisu aktualizującego następuje na skutek spłaty należności objętej odpisem, to zarachowania do przychodów – zgodnie z art. 35c ustawy o rachunkowości – dokonuje się równoległe z otrzymaniem wpłaty, zapisem:

- 1) uregulowanie całości bądź części należności podlegającej wcześniej aktualizacji:
 - **Wn konto 13-0 „Rachunek bieżący”,**
 - **Ma konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”,**
- 2) rozwiązanie wcześniej dokonanego odpisu aktualizującego w całości bądź w odpowiedniej części dotyczącego należności głównej:
 - **Wn konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”,**
 - **Ma konto 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”,**
- 3) rozwiązanie uprzednio dokonanego odpisu aktualizującego w całości bądź w odpowiedniej części dotyczącego odsetek:
 - **Wn konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”,**
 - **Ma konto 75-0 „Przychody finansowe”.**

Należności przedawnione, umorzone lub nieściągalne, które nie zostaną już uregulowane i w związku z tym nie mogą być uznane za realne, zmniejszają dokonane uprzednio odpisy aktualizujące ich wartość. Natomiast należności, które nie były wcześniej objęte odpisem aktualizującym lub dokonano odpisów w niepełnej wysokości, wyksięguje się z ewidencji bilansowej odpowiednio w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finanso-

wych (zob. art. 35b ust. 3 i 4 ustawy o rachunkowości). Ewidencja w księgach rachunkowych może przebiegać następująco:

- 1) gdy wcześniej utworzono odpis aktualizujący wartość należności:
 - **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
 - **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”,
- 2) gdy nie utworzono odpisu aktualizującego wartość należności:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne” lub 75-1 „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”.

Przykład

Rozwiązanie zbędnych odpisów aktualizujących wartość należności

I. Założenia:

1. Spółka z o.o. otrzymała postanowienie sądu o ukończeniu postępowania upadłościowego dłużnika „C” bez zaspokojenia należności. W związku z tym wyksięgowano utworzony w ubiegłym roku odpis aktualizujący wartość tej należności w wysokości całej należności w kwocie: 21.450 zł.
2. Jednostka otrzymała częściową spłatę należności od dłużnika „B” w wysokości: 12.000 zł. Odpis aktualizujący wartość tej należności utworzony w księgach rachunkowych wynosi: 50.000 zł.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – wyksięgowanie nieściągalnej należności od dłużnika „C” objętej wcześniej odpisem aktualizującym	21.450 zł	28	20
2. WB – zapłata części należności przez dłużnika „B”	12.000 zł	13-0	20
3. PK – wyksięgowanie odpisu dotyczącego uregulowanej części należności od odbiorcy „B”	12.000 zł	28	76-0

III. Księgowania:

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”				Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami” (w analityce: Odbiorca „B”)				Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami” (w analityce: Odbiorca „C”)			
(2)	12.000			(S.p.)	50.000	12.000	(2)	(S.p.)	21.450	21.450	(1)
Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności” (w analityce: Należności od odbiorcy „B”)				Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności” (w analityce: Należności od odbiorcy „C”)				Konto 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”			
(3)	12.000	50.000	(S.p.)	(1)	21.450	21.450	(S.p.)			12.000	(3)

Uwaga: Jednostka wyksięgowano nieściągalną już należność od dłużnika „C” w wysokości: 21.450 zł. Z kolei należność od dłużnika „B” została częściowo uregulowana, zmniejszyła się więc kwota należności pozostała do zapłaty oraz wielkość odpisu aktualizującego. Przy czym na dzień bilansowy realna wartość tej należności wynosi: 0 zł, gdyż kwota należności pozostałej do spłaty i kwota odpisu aktualizującego są takie same i wzajemnie korygują się w bilansie.

2. Aktualizacja należności dochodzonych na drodze sądowej

Kontrahent zakwestionował swoje zobowiązanie. Sprawę skierowaliśmy do sądu. Należności pod datą skierowania sprawy do sądu przeksięgowaliśmy na konto 24-6 „Należności dochodzone na drodze sądowej”. Czy w odniesieniu do należności skierowanych na drogę sądową zawsze ustala się odpisy aktualizujące?

Zasada ostrożności nakazuje aktualizację wartości aktywów, w jakiej są one wykazywane w księgach rachunkowych i sprawozdaniu finansowym, do ich wartości możliwej do odzyskania. Zasady aktualizacji wartości należności określa art. 35b ustawy o rachunkowości.

Jednostki najczęściej dokonują odpisów aktualizujących od roszczeń spornych dochodzonych na drodze sądowej, ze względu na prawdopodobieństwo ich nieodzyskania w całości lub w części. W nielicznych przypadkach, gdy istnieje pewność, że należność będzie odzyskana, jednostka może odstąpić od ustalania odpisu aktualizującego.

Odpisy aktualizujące wartość należności zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów operacyjnych lub do kosztów finansowych – zależnie od rodzaju należności, której dotyczy odpis (por. art. 35b ust. 2 ustawy o rachunkowości).

W księgach rachunkowych odpis aktualizujący wartość należności ujmuje się zapisem:

- a) kwota odpisu dotycząca należności głównej:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- b) kwota odpisu dotycząca odsetek (jeśli zostały naliczone):
 - **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
- c) łączna wartość odpisu aktualizującego:
 - **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

Należy pamiętać, że w sprawozdaniu finansowym należności dochodzone na drodze sądowej prezentuje się po uwzględnieniu odpisów aktualizujących ich wartość. Jak stanowi bowiem art. 46 ust. 2 pkt 3 ustawy o rachunkowości, wykazana w aktywach bilansu wartość należności wynika z ich wartości księgowej, skorygowanej o odpisy aktualizujące tę wartość.

Przykład

I. Założenia:

- Spółka utworzyła odpis aktualizujący wartość należności skierowanej na drogę sądową. Wartość tej należności w wysokości kwoty zgłoszonej sądowi i ujętej na koncie 24-6 „Należności dochodzone na drodze sądowej” wynosi: 15.000 zł. Wysokość odpisu aktualizującego wynosi również: 15.000 zł.
- Jednostka posiada także należność skierowaną na drogę sądową w wysokości: 8.000 zł. Na tę należność spółka nie utworzyła odpisu, ponieważ istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo jej odzyskania.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – odpis aktualizujący wartość należności dochodzonej przez jednostkę na drodze sądowej	15.000 zł	76-1	28

III. Księgowania:

Konto 24-6 „Należności dochodzone na drodze sądowej”		Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”		Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”	
(S.p.)	23.000	(1)	15.000	15.000	(1)

Uwaga: Wartość bilansowa należności dochodzonych na drodze sądowej, którą jednostka wykaże w aktywach bilansu sporządzonego według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości w pozycji B.II.3 lit. d), wynosi: 8.000 zł. Wynika ona z różnicy pomiędzy saldem Wn konta 24-6 „Należności dochodzone na drodze sądowej” w kwocie: 23.000 zł a saldem Ma konta 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności” w kwocie: 15.000 zł.

3. Spisanie nieściągalnej wierzytelności objętej odpisem

Jednostka w 2014 r. dokonała odpisu aktualizującego wartość należności z tytułu sprzedaży towarów, z której zapłatą dłużnik zalegał. W maju 2017 r. otrzymała częściową zapłatę tej należności. Pozostałej kwoty dłużnik już nie zapłaci. Jak powinny wyglądać zapisy księgowe powyższych zdarzeń?

W przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość aktywów, w tym również odpisu z tytułu trwałej utraty wartości, równowartość całości lub odpowiedniej części uprzednio dokonanego odpisu aktualizującego zwiększa wartość danego składnika aktywów i podlega zaliczeniu odpowiednio do pozostałych przychodów operacyjnych lub przychodów finansowych (art. 35c ustawy o rachunkowości).

Z pytania wynika, iż w jednostce nastąpiła częściowa spłata należności, na którą utworzony był odpis aktualizujący. W związku z otrzymaną zapłatą ustała zatem przyczyna, dla której odpis ten utworzono. Tym samym równowartość kwoty, na którą wcześniej utworzono odpis, zwiększa wartość danej należności, a także odpowiednio pozostałe przychody operacyjne lub przychody finansowe.

Rozliczenie odpisu aktualizującego z tytułu spłaty należności objętej odpisem, w księgach rachunkowym może się odbyć zapisem:

- 1) uregulowanie całości bądź części należności podlegającej wcześniej aktualizacji:
Wn konto 13-0, Ma konto 20,
- 2) rozwiązanie wcześniej dokonanego odpisu aktualizującego dotyczącego należności głównej, w całości bądź w odpowiedniej części: **Wn konto 28, Ma konto 76-0,**
- 3) rozwiązanie uprzednio dokonanego odpisu aktualizującego dotyczącego odsetek, w całości bądź w odpowiedniej części: **Wn konto 28, Ma konto 75-0.**

W świetle natomiast art. 35b ust. 3 ustawy o rachunkowości, należności umorzone, przedawnione lub nieściągalne zmniejszają dokonane uprzednio odpisy aktualizujące ich wartość.

Część należności, która nie zostanie już uregulowana i w związku z tym nie może być uznana za realną, zmniejsza dokonane uprzednio odpisy aktualizujące jej wartość. W księgach rachunkowych można dokonać wówczas następujących zapisów:

- **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
- **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”.

Przykład

I. Założenia:

1. Jednostka utworzyła w 2014 r. 100% odpis aktualizujący na przeterminowaną należność za sprzedany towar. Wartość brutto należności wynosi: 10.280 zł.
2. W 2017 r. na rachunek bankowy jednostki wpłynęła kwota należności w wysokości: 2.805 zł. Ustała zatem przyczyna, dla której utworzono odpis aktualizujący.
3. W związku z tym, że pozostałej części należności w kwocie: 7.475 zł dłużnik już nie zapłacił, jednostka na podstawie decyzji kierownika wyksięgowała ją z ewidencji.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. WB – wpływ należności od dłużnika na rachunek bankowy jednostki	2.805 zł	13-0	20
2. PK – rozwiązanie odpisu aktualizującego wartość należności, którą jednostka otrzymała	2.805 zł	28	76-0
3. PK – część nieściągalna należności	7.475 zł	28	20

III. Księgowania:

Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”				Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”				Konto 13-0 „Rachunek bieżący”			
(S.p.)	10.280	2.805	(1)	(2)	2.805	10.280	(S.p.)	(1)	2.805		
		7.475	(3)	(3)	7.475						
	10.280	10.280			10.280	10.280					

Konto 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”			
		2.805	(2)

4. Odpisy aktualizujące dokonywane w ciężar kosztów finansowych

Na należności, których zapłata jest zagrożona tworzymy odpisy aktualizujące. Kiedy odpisy takie należy odnosić w ciężar kosztów finansowych?

Przepisy art. 35b ust. 2 ustawy o rachunkowości stanowią, iż odpisy aktualizujące wartość należności zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów operacyjnych lub do kosztów finansowych – w zależności od rodzaju należności, której dotyczy odpis aktualizacji. Oznacza to, że w ciężar kosztów finansowych odnoszone są odpisy aktualizujące dotyczące operacji finansowych jednostki, tzn. tworzone np. na wartość niezapłaconych odsetek od należności.

Odpis aktualizujący wartość należności głównej ujmuje się w księgach, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

Natomiast odpis aktualizujący wartość odsetek od takiej należności wprowadza się do ksiąg rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
- **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

Będzie to zapis wtórny do wcześniejszego ujęcia tych odsetek na koncie przychodów finansowych (**konto 75-0**).

5. Odpisanie należności nieściągalnej wyrażonej w walucie obcej

W księgach rachunkowych posiadamy nieuregulowaną należność w walucie obcej, która na koniec 2015 r. i 2016 r. podlegała wycenie bilansowej. Zgodnie z polityką rachunkowości, różnice kursowe z wycen bilansowych stornujemy dopiero w dacie zapłaty należności. Jak w takiej sytuacji powinna przebiegać ewidencja odpisania (wyksięgowania) należności wyrażonej w walucie obcej w przypadku uznania jej za nieściągalną?

Należności wyrażone w walutach obcych wprowadza się do ksiąg rachunkowych po ich przeliczeniu według kursu średniego ogłoszonego dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień ich powstania. Jeżeli na dzień bilansowy należności te nie zostały uregulowane, to przelicza się je po obowiązującym na ten dzień średnim kursie ogłoszonym dla danej waluty przez NBP (por. art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości), a powstałe różnice kursowe odnosi się w koszty lub przychody finansowe (**Wn konto 75-1 lub Ma konto 75-0**).

Ponadto przepisy art. 28 ust. 1 pkt 7 ustawy o rachunkowości stanowią, iż nie rzadziej niż na dzień bilansowy należności wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności. Oznacza to, że w sporządzanym na koniec roku obrotowego sprawozdaniu finansowym jednostka ma obowiązek przedstawić realną wartość należności. Natomiast należności przedawnione, umorzone lub nieściągalne nie mogą być uznane za realne – nie zostaną bowiem uregulowane. Ponadto nie mogą figurować w księgach i sprawozdaniu finansowym jako aktywa, gdyż nie przyniosą jednostce w przyszłości żadnych korzyści ekonomicznych. Dlatego utrata ich wartości, stwierdzona najpóźniej na dzień bilansowy (w toku corocznej inwentaryzacji poprzedzającej zamknięcie ksiąg rachunkowych), a spowodowana:

- upływem przewidzianego prawem czasu dochodzenia wierzytelności na drodze powództwa cywilnego (przedawnienie),
- zwolnieniem kontrahenta z długu (za jego zgodą) i rezygnacją ze ściągania należności (umorzenie), albo
- udokumentowanym brakiem możliwości zaspokojenia (wyegzekwowania) należności w sposób opłacalny (nieściągalność),

wywołuje konieczność odpisania (wyksięgowania) takich należności z ksiąg rachunkowych.

Wartość odpisanych należności umorzonych, przedawnionych i nieściągalnych zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych, zależnie od charakteru należności, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne” lub 75-1 „Koszty finansowe”,
- **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”.

! **Uwaga:** W przypadku należności wyrażonych w walutach obcych zaliczeniu (odpisaniu) w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych podlega wartość ustalona według kursu waluty obcej obowiązującego w dniu powstania należności.

Wartość należności, która ma być wyksięgowana z ksiąg rachunkowych, nie podlega już więcej wycenie na dzień bilansowy, a naliczone dotychczas różnice kursowe ustalone na poprzedni dzień bilansowy, jeśli nie zostały wyksięgowane na początku roku obrotowego, podlegają wystornowaniu, zapisem:

- 1) dodatnie różnice kursowe (storno czerwone):
 - **Wn konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”,
 - **Ma konto 75-0** „Przychody finansowe”,
- 2) ujemne różnice kursowe (storno czerwone):
 - **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”.

W przypadku gdy należności umorzone, przedawnione lub nieściągalne były objęte odpisem aktualizującym, ostateczne ich wyksięgowanie spowoduje rozwiązanie tego odpisu (por. art. 35b ust. 3 ustawy o rachunkowości). Oznacza to zmniejszenie należności w korespondencji z kontem odpisów aktualizujących, zapisem:

- **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
- **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”.

Przykład

Wyksięgowanie należności objętej odpisem aktualizującym

I. Założenia:

1. W 2016 r. jednostka wystawiła kontrahentowi z UE fakturę tytułem sprzedaży towarów na kwotę: 1.300 EUR. Należność od kontrahenta ujęto w księgach rachunkowych w dniu jej powstania po kursie: 4,25 zł/EUR, co dało kwotę: 5.525 zł.
2. W grudniu 2016 r. jednostka utworzyła odpis aktualizujący wartość tej należności na kwotę: 5.525 zł (1.300 EUR). Na 31 grudnia 2016 r. wyceniła należność oraz odpis aktualizujący według średniego kursu ogłoszonego przez NBP na dzień bilansowy. Kurs ten wynosił: 4,2615 zł/EUR (kurs przykładowy). Należność i odpis w wysokości: 1.300 EUR przeliczone po tym kursie wynoszą: 5.539,95 zł. Z wyceny bilansowej powstała dodatnia różnica kursowa w wysokości: 5.539,95 zł – 5.525,00 zł = 14,95 zł.
3. W 2017 r. figurującą w księgach należność w kwocie: 1.300 EUR jednostka uznała za nieściągalną i ją wyksięgowała. Zgodnie z polityką rachunkowości, jednostka stornuje różnice kursowe z wycen bilansowych dopiero w dacie zapłaty należności.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
A. Zapisy w księgach 2016 r.			
1. PK – utworzenie odpisu aktualizującego należność	5.525,00 zł	76-1	28

2. PK – dodatnia różnica z wyceny bilansowej należności i odpisu	14,95 zł	20	28
B. Zapisy w księgach 2017 r.			
1. PK – wyksięgowanie nieściągalnej należności wyrażonej w walucie obcej	5.539,95 zł	28	20

III. Księgowania:

A. Zapisy w księgach 2016 r.

Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”		Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”		Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”	
(1)	5.525,00		5.525,00 (1)	(S.p.)	5.525,00
			14,95 (2)	(2)	14,95

B. Zapisy w księgach 2017 r.

Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”			Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”		
(1)	5.539,95	5.539,95 (S.p.)	(S.p.)	5.539,95	5.539,95 (1)

6. Czy prawdopodobieństwo spłaty należności z tytułu pożyczki upoważnia do odwrócenia odpisu aktualizującego?

W 2015 r. dokonaliśmy odpisu aktualizującego wartość należności z tytułu pożyczki udzielonej kontrahentowi. Na dzień bilansowy należność ta nie została jeszcze spłacona. W związku z tym naliczyliśmy odsetki od pożyczki i dokonaliśmy odpisu aktualizującego ich wartość. Obecnie kondycja finansowa kontrahenta się poprawiła i prawdopodobnie spłaci swoje zobowiązania w całości jeszcze w 2017 r. Czy utworzone odpisy aktualizujące możemy rozwiązać w księgach 2017 r., czy dopiero po spłacie należności (kwota istotna)?

Z informacji zawartych w pytaniu wynika, że w 2015 r. spółka dokonała odpisu aktualizującego wartość należności z tytułu pożyczki udzielonej kontrahentowi. Jednocześnie na dzień bilansowy naliczyła należne odsetki od pożyczki i utworzyła odpis aktualizujący w wysokości kwoty tych odsetek. Odpisy aktualizujące wartość należności z tytułu udzielonych pożyczek traktowane są jako zdarzenia związane z operacjami finansowymi i odnosi się je w ciężar kosztów finansowych. Analogiczne zasady dotyczą odpisów aktualizujących wartość odsetek od należności. Oznacza to, że dokonane przez spółkę odpisy aktualizujące wartość należności z tytułu udzielonej kontrahentowi pożyczki, łącznie z należnymi odsetkami, powinny zostać ujęte w księgach rachunkowych spółki, zapisem:

- **Wn konto 75-1 „Koszty finansowe”,**
- **Ma konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”.**

W omawianej sytuacji kontrahent nie rozpoczął jeszcze spłaty należności. Z uwagi na poprawę jego sytuacji finansowej, istnieje prawdopodobieństwo, że rozpocznie spłatę swoich zobowiązań. Naszym zdaniem samo prawdopodobieństwo spłaty należności nie upoważnia jednak do odwrócenia odpisu aktualizującego. Zdarzeniem tym będzie faktyczna spłata przez kontrahenta należności głównej wraz z odsetkami.

Zapisy księgowe będą wówczas następujące:

- 1) wpływ środków pieniężnych na rachunek bankowy spółki z tytułu spłaty należności z tytułu pożyczki wraz z należnymi odsetkami:

- **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący”,
 - **Ma konto 24-0** „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Rozrachunki z kontrahentem „X” z tytułu udzielonej pożyczki),
- 2) odwrócenie odpisu aktualizującego wartość należności z tytułu zaciągniętej pożyczki oraz należnych odsetek:
- **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
 - **Ma konto 75-0** „Przychody finansowe”.

7. Tworzenie globalnych odpisów aktualizujących

Jesteśmy spółką z o.o. świadczącą usługi telekomunikacyjne. Znaczna część naszych odbiorców to osoby fizyczne. Czy dokonując na dzień bilansowy aktualizacji należności możemy dokonać łącznego odpisu aktualizującego? Czy wysokość odpisu powinna być uzależniona od stopnia przeterminowania należności?

Jednostki zobowiązane są wyceniać na koniec roku obrotowego składniki majątku, w tym należności. Analizuje się wtedy każdą należność z osobna i ocenia sytuację dłużnika, jego możliwości spłaty, po to by ustalić czy wartość danej należności objąć odpisem aktualizującym. Niekiedy jednak można dokonać odpisów aktualizujących w odniesieniu do pewnej jednorodnej grupy należności. Dotyczy to np. jednostek energetyki, gazownictwa, świadczących usługi telekomunikacyjne, obsługujących wiele tysięcy jednostek prowadzących działalność gospodarczą i osób fizycznych. W takim przypadku zastosowanie indywidualnego podejścia do aktualizacji należności może być uciążliwe i jednocześnie nieopłacalne ze względu na nakład pracy potrzebny do oceny sytuacji finansowej każdego dłużnika.

Możliwość stosowania ogólnych (globalnych) odpisów aktualizujących przewiduje art. 35b ust. 1 pkt 5 ustawy o rachunkowości w odniesieniu do należności przeterminowanych lub nieprzeterminowanych o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, jeżeli jest to uzasadnione rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców.

Ustawa o rachunkowości nie określa w jaki sposób dokonuje się oszacowania kwoty globalnych odpisów. Co do zasady powinno to wynikać z polityki rachunkowości jednostki. W praktyce najczęściej uzależnia się wysokość odpisu od stopnia przeterminowania należności lub też wielkości sprzedaży.

Dlatego, jeśli przyczyną dokonywania odpisów aktualizujących jest przeterminowanie należności, to analizując prawdopodobieństwo nieściągalności tych należności, jednostki sporządzają ich zestawienie, zawierające tzw. wiekowanie należności w przedziałach, np. przeterminowane do 30 dni, od 31 do 90 dni, od 91 do 180 dni, od 181 do 360 dni i więcej. Następnie – dysponując danymi historycznymi i bieżącymi informacjami – ustalają okres przeterminowania, po przekroczeniu którego dokonują odpisów aktualizujących. Przykładowo jednostki mogą ustalić, iż należności przeterminowane powyżej:

- 30 dni – spłacane są zazwyczaj w 90%, dlatego odpis aktualizujący wynosi: 10%,
- 90 dni – spłacane są zazwyczaj w 70%, dlatego odpis aktualizujący wynosi: 30%,
- 180 dni – spłacane są zazwyczaj w 50%, dlatego odpis aktualizujący wynosi: 50%,
- 360 dni – prawdopodobieństwo spłaty jest bardzo niskie, dlatego odpis wynosi: 100%.

Przy tzw. analizie wiekowej płatności należy brać pod uwagę ustalone terminy zapłaty. Co ważne, do należności o istotnym poziomie wartości nie powinno się podchodzić standardowo i każdy taki występujący przypadek powinien być rozpatrywany oddzielnie.

Przykład

Spółka z o.o. świadcząca usługi telekomunikacyjne wyróżnia kilka grup odbiorców, w odniesieniu do których tworzy globalne odpisy aktualizujące, opierając się na analizie stopnia przeterminowania tej grupy należności. W swojej polityce (zasadach) rachunkowości przyjęła, że dla należności z tytułu dostaw i usług od odbiorców indywidualnych przeterminowanych powyżej:

- 30 dni – odpis aktualizujący wynosi: 10%,
- 90 dni – odpis aktualizujący wynosi: 30%,
- 180 dni – odpis aktualizujący wynosi: 50%,
- 360 dni – odpis aktualizujący wynosi: 100%.

Na dzień bilansowy stan należności i wartość dokonanych odpisów przedstawiały się następująco:

Wyszczególnienie	Wartość ogółem (w zł)	Należności nieprzeterminowane (w zł)	Należności przeterminowane (w zł)			
			31–90 dni	91–180 dni	181–360 dni	powyżej 360 dni
Wartość należności	4.657.810	3.891.300	420.410	146.100	120.000	80.000
Wskaźnik% odpisu	–	0%	10%	30%	50%	100%
Odpis aktualizujący	225.871	0	42.041	43.830	60.000	80.000
Wartość netto	4.431.939	3.891.300	378.369	102.270	60.000	0

Do ksiąg rachunkowych jednostka wprowadziła globalny odpis aktualizujący wartość przeterminowanych należności z tytułu dostaw i usług od odbiorców indywidualnych, ujmując kwotę: 225.871 zł, zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

ZESZYTY METODYCZNE RACHUNKOWOŚCI. DODATEK

Redakcja:

Redaktor Naczelna: Wiesława Śliwińska-Sokół
Dodatek opracowała: Jolanta Idzikowska
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
e-mail: zeszyty@gofin.pl

Wydawca:

Wydawnictwo Podatkowe GOFIN sp. z o.o.
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
tel.: 95 720 85 40, faks 95 720 85 60

NAKŁAD 13 250

Publikacje zamieszczone w czasopiśmie nie stanowią opinii prawnych, urzędowej interpretacji przepisów ani innego oficjalnego stanowiska organów państwowych.

Wszelkie prawa zastrzeżone: kopiowanie, przedruk i rozpowszechnianie zabronione.